

התביעה הכללית בשנת היובל למדינת ישראל ולהכרזה האוניברסלית על זכויות האדם*

מאת

אליקים רובינשטיין**

אפתח בכבוד האכסניה – האוניברסיטה העברית בירושלים, שהיא שותף לכנס באמצעות הפקולטה למשפטים. האוניברסיטה העברית היא ה-alma mater, בית האולפנה שלי, במשפטים ובתחומים אחרים, ואני מתכבד בהיותי מוזמן לכנס היום ומודה על ההזמנה. ועוד, אני מדבר גם מתוך זכות אימהות: אמי שפרה עליה השלום הייתה בין הצופות מתל-אביב שנשאו את הדגל הלאומי בהנחת אבן הפינה לאוניברסיטה בהר הצופים באפריל 1925, וכל ימיה דיברה על חוויה זו.

חמישים שנה לבית-המשפט העליון, שתפקידו בישראל משמעותי כל כך, הן מועד ראוי למבט אל כלל המערכת הקשורה בהשלטת המשפט, לרבות התביעה הכללית. חמישים שנה להכרזה האוניברסלית על זכויות האדם הן מועד ראוי לראיית תפקידה של התביעה הכללית בנושא זה.

אומר הנביא מיכה (ו' ח'): "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך". הגמרא (בבלי, מכות, כ"ד ע"א), המתארת כיצד מלכים ונביאים העמידו את מספר המצוות על מינימום המייצג את הכלל, אומרת: "בא מיכה והעמידן על שלוש", והם רכיבי הפסוק הנזכר: "עשות משפט זה הדין, אהבת חסד זה גמילות חסדים, והצנע לכת זה הוצאת המת והכנסת כלה". הדין נתפס אפוא כאחד מעמודי האמונה היהודית, אך הוא נתפס גם כאחד מעיקרי החובות האנושיות האוניברסליות, המוכרות ביהדות כשבע מצוות בני נוח אשר מוטלות על כל בני אנוש.

* דברים שנישאו בכנס יובל ה-50 לבית-המשפט העליון ולהכרזה האוניברסלית על זכויות האדם, ביום יב' בתמוז תשנ"ח (6.7.98), במכון ון-ליר בירושלים. יו"ר ועורך הכנס היה פרופ' שמעון שטרית.
** היועץ המשפטי לממשלה.

אחת מהן היא "דינים", קרי החובה להעמיד בתי-משפט. ואכן בפרק א' בפרקי אבות נאמר (משנה י"ח): "רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלושה דברים העולם עומד, על הדין, ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח' ט"ו) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם", ואומר התלמוד הירושלמי (תענית פ"ד ה"ב): "ושלושתם דבר אחד: נעשה הדין, נעשתה האמת, נעשה השלום".

התביעה הכללית אינה בית-משפט; היא המחליטה על העמדה לדין. זו אחריות כבדה ביותר – עניינה דיני נפשות. לחלק ניכר מן הבריות, מי שאינם שרויים תדיר בעולם הפשע, עצם ההחלטה על העמדה לדין, ולפני כן על חקירה, היא מכה קשה ולפעמים אנושה. היא מחייבת רגישות אנושית ויחס לזכויות אדם, היא מחייבת שיקול-דעת; היא מחייבת בדיקת החלופות; יש בה מרכיב מעין-שיפוטי. כך על התביעה להתייחס לעצמה. כך על העומדים בראשה, היועץ המשפטי לממשלה ופרקליט המדינה, להתייחס לעבודתם. על היועץ המשפטי לממשלה מוטלות משימות רבות נוספות: הייעוץ המשפטי, ייצוג המדינה בבתי-המשפט, ייצוג האינטרס הציבורי בבתי-המשפט. אך התביעה הכללית היא אולי בכורת המטלות והקשה שבהן מבחינות רבות, שכן קיים מתח טבוע ביחסים עם רשויות אחרות, למשל הממשלה, ויועצים משפטיים לממשלה לא מעטים חוו זאת. על מעמד התביעה הכללית בישראל אנו חבים חוב של כבוד לאשר גבלו ראשונים – שרי משפטים, יועצים משפטיים לממשלה ופרקליטי מדינה ראשונים וממשיכיהם, ובהם שר המשפטים פנחס רוזן, היועץ המשפטי יעקב שמשון שפירא ופרקליט המדינה חיים כהן, ועמם מאות ואלפים של עובדים מסורים של התביעה הכללית, פרקליטים ותובעים אחרים לאורך השנים. הם הניחו יסודות איתנים, לבניין רב-קומות, ואולם בניין זה מחייב תחזוק מתמיד, ובראש ובראשונה שקידה, בחברה משוסעת, על אמון הציבור.

אורות וצללים

את עיקר דבריי אבקש להקדיש לאתגריה של התביעה הכללית כיום, בשנת היובל. זו תמונה מורכבת, כמורכבות חיינו הציבוריים ומשפטנו הציבורי בכלל. היא כוללת אורות רבים; היא כוללת גם צללים.

דומני כי בשנת היובל יכולה ישראל להתגאות בתביעה כללית בלתי תלויה, מקצועית ונקיית כפיים. זהו האור. זו מסורת שנבנתה בעמל, ומהיבטים אלה דומה שאנו יכולים להימנות על המתקנות שבמדינות. הצללים שישנם, עיקרם אינו נובע מעקרונות בלתי ראויים, אלא בראש ובראשונה מעומס בלתי נסבל, המשפיע על קצב הטיפול בהליכים ועלול להשפיע גם על איכות העבודה.

אי־תלות

אי־התלות של היועץ המשפטי לממשלה¹ אמנם אינה מעוגנת פורמלית בטקסט חוקתי כמו השפיטה; סעיף 2 לחוק־יסוד: השפיטה קובע "בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין". אך יש הקבלה הגיונית וסבירה בין אי־התלות של בתי־המשפט לזו של התביעה הכללית, שכן אמנם להלכה אפשרי, אך מעשית קשה להניח, קיומן בכפיפה אחת של תביעה נגועה בפוליטיזציה ושפיטה בלתי תלויה. וטעם נוסף הוא, כי כאמור החלטות התביעה עצמה הן בחלקן מעין־שיפוטיות, לרבות ההחלטה להגיש כתב־אישום או להימנע מלהגישו; החלטות בעניין טיעון לעונש; החלטות בעניין הסדר טיעון וכן החלטות (של היועץ המשפטי לממשלה ומשניו) בעניין עיכוב הליכים וההחלטות (של היועץ המשפטי לממשלה, פרקליט המדינה, המשנים לפרקליטת המדינה ופרקליטים בכירים נוספים) בעררים. ואכן, לאורך השנים נוצרה מסורת של אי־תלות התביעה. היא מעוגנת בסמכויותיה על־פי חוק סדר הדין הפלילי (סעיף 62) וגם בפסיקת בית־המשפט העליון. החלטותיה כפופות לביקורת שיפוטית, שעל־פי הפסיקה כוללת היא הן את אורח קבלת ההחלטה, קרי שוויוניות, תום־לב והיעדר שיקולים זרים, והן את סבירותה.

לולא דמסתפינא, ובלי לקבוע מסמרות, הייתי אומר, כי ייתכן שהתביעה הכללית קנתה לה, ברבות השנים, מעמד של קונבנציה המגיעה לדרגה חוקתית. מחלוקת כי תיפול בין התביעה הכללית לבין גורמי ממשל אחרים, שתגרור ניסיון לחקיקה אשר יפגע באי־תלות – עלול ניסיון כזה להיות בלתי חוקתי.

"ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן חורין" (סעיף 1 לחוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו); "ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" (סעיף א1); הקביעה כי "אין פוגעים בחייו בגופו או בכבודו של אדם באשר הוא אדם" (סעיף 2) והוראות אחרות שעניינן שמירה על הקניין, הגנה על החיים, על הגוף והכבוד, על חירות אישית, על פרטיות וצנעת הפרט – כל אלה לא רק מצדיקים תביעה כללית עצמאית, הוגנת ושוויונית אלא גם מחייבים אותה. חוק שיפגע בזכויות אלה על־ידי פגיעה באי־תלות התביעה יהיה קשה מאוד לראותו כחוקתי, וכעומד בתנאי פסקת ההגבלה שבסעיף 8 לחוק היסוד.

1 לאחר שנישאה ההרצאה הוגש דוח הוועדה הציבורית לבחינת דרכי המינוי של היועץ המשפטי לממשלה ונושאים הקשורים לכהונתו, בראשות הנשיא (בדימוס) מאיר שמגר, העוסק בין היתר בתפקידי היועץ המשפטי לממשלה, כולל ראשות התביעה הכללית.

אכן, אי-התלות זורמת בעורקי מערכת התביעה הכללית כולה, לכל דרגותיה, וניכרת בהבעת הדעה בדיוניה הפנימיים וכן בהחלטות.

אי-תלות – כיצד? שיקול-הדעת להגשת כתבי-אישום בישראל אינו נתון בידי דרגים פוליטיים כלשהם. התביעה הכללית, החל מהיועץ המשפטי לממשלה ופרקליטת המדינה, דרך הפרקליטים בפרקליטות המדינה, פרקליטי המחוז וסגליהם, והתובעים בתביעה המשטרית בארץ כולה – כל אלה נהנים מאי-תלות, כמובן, במסגרת ההיררכיה המקצועית הפנימית וההנחיות הרלוונטיות. שיקוליהם, לא רק במישור הפורמלי – על-פי הוראות חוק סדר הדין הפלילי והפסיקה, אלא גם במובן המהותי, הם בלתי תלויים. מתחם שיקול-הדעת סובב סביב שני המרכיבים הקלאסיים בהעמדה לדין: ראיות לכאורה ועניין לציבור. בשני אלה, ובייחוד בתחום העניין לציבור, יש מקום לשיקול-דעת מושכל. בסופו של דבר, ההחלטה נתונה לביקורת בית-המשפט.

קשה לשער את ההישג הממלכתי שבתביעה בלתי תלויה; פעמים אין הדבר ידוע כדבעי בציבור. אומר אני תמיד לחברי, אנו יושבים בחדר שלכאורה יש לו קירות, אך למעשה הוא אקווריום של זכוכית. הכול שקוף, הכול נתון לביקורת – שיפוטית ואחרת. ביקורת שיפוטית איננה דבר של יום יום, ולדעתי גם הוצגה ברבים כפוגעת בסמכויות היועץ המשפטי יותר משהיא באמת. היועץ המשפטי הוא חלק מן הרשות המבצעת; אמנם חלק מיוחד, וככזה הוא – אכן – גורם הנתון לביקורת שיפוטית. הדוגמה הבולטת בתקופה האחרונה לביקורת כזאת, שבסופו של דבר לא פגעה בהחלטת היועץ המשפטי, הייתה כמובן פסיקת בג"צ בעתירות הקשורות לפרשת מינוי היועץ המשפטי 1997.

בעיני שלי קיומה של ביקורת שיפוטית אך רצוי הוא, מתוך הנחה כי החלטות שקולות, תמות-לב וסבירות יעברו את מבחן בית-המשפט, תוך חשיפתו של טוהר שיקול-הדעת. התביעה הכללית מקבלת את הביקורת השיפוטית בכבוד ובהוקרה.

אשר ליחסים עם גורמי הרשות המבצעת, קרי הממשלה, גם אם לעתים קיים מתח, אי-התלות נשמרת באופן שאין מקום לתלונות של ממש עליו. שר המשפטים מכבד כיבוד גמור, ללא כל סייג, את עצמאות התביעה הכללית. גם ראשי ממשל אחרים אינם מתערבים בשיקוליה. על-פי המסורת (ועדת אגרנט בעניין סמכויות היועץ המשפטי משנות השישים) והשכל הישר, ייתכן כי לעתים על התביעה הכללית להיוועץ בעניינים מסוימים ברשויות ממשל. הדבר נדיר ביותר, והוא ייתכן במיוחד כשהמדובר בתחומים בעלי רגישות ביטחונית. בפועל שיקול-הדעת בנושא הפלילי נתון לתביעה הכללית. לעתים יארעו גם פניות של גורמים מדיניים וביטחוניים; במרבית המקרים עניינן מידע באשר לחקירה, והוא ניתן אך במשורה ועל-פי שיקול-דעת. כשמובעת דעה מפי גורם בדרג המדיני, אפשר להתייחס אליה בכבוד הראוי, אך מתוך מודעות לכך שיש לברור בין אינטרס ביטחוני או זה של מדיניות חוץ, שיהא שיקול לגיטימי, לבין אינטרסים אחרים, שמייצג אותם דרג מדיני, כגון בעיה פוליטית, ואלה ייחשבו שיקולים זרים. מכל מקום, הפניות מבחון מועטות והעקרונות נשמרים. אם ניטול את דוגמת ערוץ 7,

ההחלטה על חקירה, על בסיס שוויוני במסגרת מאבק כנגד תחנות החשודות כבלתי חוקיות, נפלה בין גורמי האכיפה; נמסרה הודעה לדרג מדיני, ובעקבותיה נמסרה חוות דעת של גורם ביטחוני מקצועי שהייתה התחשבות מסוימת בה, והיא עיכבה, בין השאר, את הטיפול, אך בסופו של דבר נפל פור ההחלטה בקרב גורמי האכיפה, ללא מעורבות כלשהי של דרג מדיני.

ההחלטות עצמן מתקבלות אחר מאמץ גדול, ובתנאי לחץ ועומס. לחץ ועומס אלה הם בין הסיבות לביקורת העצמית שיש מקום למתוח באשר לקצב הטיפול בתיקים. על כך ארחיב קמעא את הדיבור בהמשך.

לעתים, מיוחסים לתביעה הכללית מניעים שונים שאינם ממין העניין. הדברים נוגעים בעיקר לאופן שבו נתפסים מוסדות התביעה בעיני הציבור. הם תמוהים בעיקר נוכח העובדה שהביקורת נמתחת בתיקים מורכבים שהוקדשו לדיון בהם ימים על ימים ושעות על שעות, ושלמותחי הביקורת אין המידע הנדרש לצורך גיבוש עמדה בעניינם. התוצאה היא פגיעה באמת ובאמון הציבור. לדעתי, בידי הציבור בישראל להבחין בין ביקורת מעין זו לבין ביקורת עניינית.

תום־לב

עלי לומר בלשון ברורה, שאינה משתמעת לשתי פנים:

החלטות התביעה הכללית מתקבלות בתום־לב. פעמים ישנן טעויות; מי בן אנוש ולא יטעה; טעות לעולם חוזרת, וכל שייאמר אחרת לא יהא בתום־לב. אם תום־לב אינו פוטר מטעויות, ההיררכיה בקבלת ההחלטות מצמצמת את אפשרות הטעות; ההיררכיה בהגשת כתבי־אישום מאפשרת קורקטיבה, והוא הדין באמצעים הדרסטיים יותר כמו עיכוב הליכים או ערר. טעות אינה חוסר תום־לב. מעבודה יומיומית בתיקים לא מעטים – לא רק, כפי שדימוי ציבורי שגוי עלול להקרין, בתיקהם של אישי ציבור, אלא גם בתיקים לא מעטים אחרים המגיעים פרטנית לשולחנו של היועץ המשפטי לממשלה, ובהם תיקי העמדה לדין של בגיר ונער, תיקי הארכת מעצר מעבר ל־30 יום, תיקי עיכוב הליכים ותיקי ערר – אוכל לומר בפה מלא כי התביעה הכללית פועלת בתום־לב, ללא שיקולים זרים. זהו דבר רב־חשיבות, והישג לא מבוטל לישראל.

דומה גם שאין חולק על כך שהתביעה הכללית בישראל היא נקיית כפיים. אין בה שחיתות. דבר זה משלים כמובן את תום־הלב.

שיקולים מקצועיים

באשר למקצועיות. לדעתי, רמתה של הפרקליטות היא ביסודה מן הטובות בעולם; כוח האדם הוא איכותי, וודאי יישאר כזה עם ריבוי המשפטנים היוצאים לשוק. גם התביעה המשטרית, למיטב הבנתי, שופרה ברמתה במידה רבה, בין היתר משום שבהדרגה נכנסו עורכי־דין לתפקידי התביעה, בלי לפגוע בתובעים ותיקים שאינם עורכי־דין, העושים מלאכתם נאמנה. ריבוי עורכי־הדין בישראל בשנים האחרונות, נושא מורכב כשלעצמו, תורם אפוא בעניין זה תרומה חיובית לשיפור השירות הציבורי.

תביעה פלילית בתחום המוניציפלי

קיימת שלוחה של התביעה הכללית שהעין הציבורית כמעט שאינה שוזפתה. המדובר במתן ייפוי־כוח של היועץ המשפטי לממשלה לתביעה הפלילית בתחום המוניציפלי ובתחומים אחרים של אכיפה שמשרדי ממשלה מתמחים, כגון איכות הסביבה, אחראים להם.

ככל שהמדובר באכיפה הפלילית בתחום המוניציפלי, הנה במיוחד בעיריות הגדולות אשר להן אגפי ייעוץ משפטי מסודרים, ניתן ייפוי־הכוח ליועצים המשפטיים ולחבריהם, ואלה רכשו לאורך השנים מיומנות, ופיתחו מסורת של תביעה משפטית פלילית בנוסף לייעוץ השוטף. לא כן כשהמדובר ברשויות קטנות יותר, אם אלה בעלות לשכת ייעוץ משפטי מצומצמת שאינה יכולה לעסוק גם בתביעה, ואם אלה המקבלות שירותי ייעוץ משפטי מבחוץ. ידי חותמת באי־נחת על ייפוי הכוח השנתיים, מתוך ידיעה כי הנושא מבוזר ואין בו שליטה מרכזית ופיקוח ראוי על עבודתם של עורכי־הדין העוסקים בתביעה פלילית, עובדה מצערת גם בהנחה כי רובם ככולם עושים מלאכתם נאמנה ובשקידה. יתר על כן, בחירתם נעשית לא אחת על־ידי ראשי הרשות המקומית, על הבעייתיות המובנית בכך.

נעשתה בייעוץ המשפטי לממשלה עבודת מטה החותרת ליתר ממלכתיות, לצמצום ככל האפשר, ולוא גם בהדרגה, של בעלי ייפוי־כוח חיצוניים להגשת תביעות פליליות; להרחבת החובה המוטלת על רשויות למנות יועצים משפטיים, שמצאה ביטוי בחקיקה, וטיפול בתביעות פליליות – כמו בעיריות הגדולות – על ידי תובעים מוניציפליים שזה עיסוקם. בנוסף, אנו מבקשים הגברת הפיקוח, בראש ובראשונה באמצעות פרקליטי המחוז. לפי בקשתי נעשתה עבודה יסודית בפרקליטות מחוז ת"א פלילי ואזרחי לבדיקתם של המבקשים בעלי ייפוי־כוח במחוז, והדבר כמובן חייב מאמץ גדול של פרקליטות המחוזות הללו, מאמץ הראוי לשבח. בהמשך נעשתה עבודה דומה במחוזות נוספים של הפרקליטות.

הוגנות וזכויות – לא כתב־אישום בכל מחיר

במה מתייחדת התביעה הכללית מן הסניגוריה (לרבות הציבורית, שעל קיומה יש לברך)? היא מתייחדת בהיותה שירות הציבור במבט הכולל ולא רק הפרטני. ככזאת, על פניה להיות מופנים בראש ובראשונה לאינטרס הציבור, קרי לחקר האמת. אין היא "מחפשת" את החשוד או את הנאשם; אין היא מבקשת הרשעה בכל מחיר. לתביעה – הרשעה אינה בהכרח ניצחון; זיכוי אינו בהכרח הפסד, בה במידה שאין הוא מלמד בהכרח על כך שלא היה מקום להגשת כתב־אישום. על התביעה לחנך את עצמה לחיפוש האמת. זהו מותר התביעה הכללית – להשתתף בעשיית הצדק, לאו דווקא בהרשעה בכל מחיר. בזה חדורה היטב, כפי שצריכה להיות חדורה, האידאולוגיה המנחה את התביעה הכללית. האתגר המחייב השקעה מתמדת הוא חינוך דורות חדשים של תובעים על ברכי אידאולוגיה זו. היסודות הסטטוטוריים של ראיות ועניין לציבור צריכים להיבחן בכל תיק, באורח שתוצאתו תהיה אי־הפעלתו של ההליך הפלילי לשווא. דומני שכללית, יעד זה מושג, אך אין אמירה זו פוטרת אותנו משקידה מתמדת לטיפוחו, ואכן בהשתלמויות, במפגשים עם פרקליטים ועם ראשי תביעה משטרתית, שוקדים על כך אנו, העומדים בראש התביעה הכללית, פרקליטת המדינה ואנוכי. הדבר מחייב גם הנחיה מתמדת של הדרג המשטרתית החוקר, דבר שיש להגבירו. הנוסח המחודש בן שלושת הרכיבים של האזהרה לחשוד שהוכנס זה לא כבר, קרי זכות השתיקה (שתיקה ולא רק אי־הפללה עצמית), הודעה כי כל מה שייאמר יירשם ועלול לשמש ראיה, והודעה כי השתיקה עצמה עשויה לשמש חיוזק לראיות, הוא חלק מפסיפס זה. הוא משרד, לדעתי, הגינות. אל נשכח, ובוודאי חשוב להזכיר זאת במלאת חמישים שנה להצהרה האוניברסלית בדבר זכויות האדם, כי אנו מצויים בעידן הקרוי "עידן הזכויות", שבא לביטוי בין היתר בחוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק־יסוד: חופש העיסוק, וכמובן בחקיקה החדשה הנוגעת למעצרים. אוכל להעיד, גם מעבודתי שלי, עד כמה אנו משתדלים לגלות זהירות ואיפוק בתחומים אלה, כגון כשיש בקשה מטעם המשטרה לאשר פנייה לבית־משפט להאריך מעצרו של אדם מעל ל־30 יום; בקשות החוקרים נבדקות לעומקן בפרקליטות ועל־ידיי, ולעתים קרובות, מטעמי זכויות החשוד, אין החוקרים מקבלים כל מבוקשם. ועוד, לצערי, נוצר דימוי מסוים בציבור, כאילו מוגשים כתב־אישום נגד אישי ציבור "בראש קטן", קרי הגם שהתיק מפוקפק, מבחינת הראיות, וראיה לדבר זיכויים שהיו. אמרנו כי איש אינו חסין מטעויות, אך ההחלטות מתקבלות מתוך דיונים רבים בפורומים שונים, ועובדה היא כי שיעור ההרשעות הכללי בבתי־המשפט הוא גבוה מאוד, כלומר התוצאה הכוללת מעידה על אמינות בסיסית של מערכת התביעה.

צללים ועומס

הצללים העיקריים אינם במישור של עקרונות הטעונים שינוי, אלא במישור יישומם המתמיד של העקרונות בתנאים קשים של עומס. אם תיקים מונחים בתביעה המשטרית או בפרקליטות מחוז במשך תקופה ארוכה לאחר שנשלמה החקירה ולפני הגשת כתב-אישום, זהו קושי שאנו רואים אותו כטעון תיקון בעדיפות ראשונה. במקרה מסוים, בלשכת תביעה משטרית פלונית, היה מדובר אשתקד אף באלפים רבים של תיקים שהמתינו לטיפול לאחר שתמה חקירתם במשטרה, בשל עומס, בשל מחסור בכוח אדם ובשל תנאי עבודה ירודים של התובעים. בעבר נערכו "מבצעים" לחיסול פיגורים; פירושם הוא בדרך-כלל סגירת תיקים. עומס גדול ותנאי העבודה הירודים גם עלולים לפגוע באיכות העבודה; יש צורך בתקציבים לסגירת פערים. הציבור המבקש כי צדק ייעשה, צריך גם לזכור את הפסוק "תבן אין ניתן לעבדיך ולבנים אומרים לנו עשו" (שמות ה, ט"ז). משוכנעני, ודומני שעל כך אין חולק, כי כל הנוגעים בדבר בפרקליטות ובמשטרה עובדים קשה מאוד, ימים ארוכים, בעיסוק שהוא במידה רבה כפוי טובה. מכל מקום, לדידי הנחיה ראשונה במעלה לפרקליטות ולתביעה המשטרית היא לקדם את זמן הטיפול בתיקים, כדי שתיק לא יהא מונח בתביעה זמן רב בגלל עומס. זו גם דעת פרקליטת המדינה, ואנו משתדלים להחדיר מודעות לכך אצל כל הנוגעים בדבר בפרקליטות ובמשטרה. הצרכים בנושא זה מקבלים משנה חשיבות נוכח הגידול הכללי בפשיעה ובאלימות בחברה הישראלית. אך אנו זקוקים למשאבים לשם כך, ומובטחני שאם אלה יינתנו גם ייסגרו הפערים.

בין 1992 ל-1997 עלה מספר התיקים הפליליים שנפתחו בפרקליטות השונות בסך הכול בכמעט 30 אחוזים (15,973 לעומת 20,518). הדבר חורג משמעותית מן הגידול באוכלוסיה הישראלית באותן שנים, ולמותר לציין כי מספר התקנים בפרקליטות לא גדל בהתאמה. יתר-על-כן, ישנה עלייה גם במורכבות התיקים המגיעים – בטיפולם ובהיקפם; מדובר בתיקים המכילים חומר חקירה עצום, קרגלים רבים, המחייבים לא אחת הקצאת למעלה מפרקליט אחד, על כל המשתמע מכך. בתיקים מורכבים אנו משתדלים, אם כי לא תמיד מסתייע הדבר, להצמיד פרקליט מלווה לצוות החוקר. הכורח לטפל בפשיעה אלימה, שגברה בבית, בבית הספר, ברחוב – מחייב טיפול מזורז ככל הניתן בתיקי אלימות אלה, והדבר עלול לבוא על חשבון טיפול בתיקים דחופים פחות.

ובעניין אחר: בחברה מקוטבת יש צורך במעקב פרקליטותי אחרי תופעות של שיסוי והסתה. אין היד קלה על ההדק בהגשת כתבי-אישום בכגון אלה, נוכח חופש הדיבור. המבחן הבסיסי הוא הפוטנציאל לאלימות, ומי שנכווה ברותחין בודק בקפידה אף בצוננין.

אכיפה כלכלית

מקום לעצמה מייחדת האכיפה בנושא העבריינות הכלכלית. אנו נמצאים בעידן של תמורות עצומות בתחום זה. ההתפתחויות במחשבים, באינטרנט, בטכנולוגיות שונות אחרות – באות בקצב מדהים. המשטרה והפרקליטות משתדלות להיערך לכך;

בפרקליטות הוקמה מחלקה פלילית כלכלית, בנוסף לפרקליטות מחוז מתמחה באזור תל-אביב (מיסוי וכלכלה). וכן כמובן קיימות הרשות לניירות ערך, הרשות להגבלים עסקיים ואגפי המסים. גם במשטרה הוקם מפלג מתמחה. אחד התחומים המשועים לטיפול הוא הפרות בתחום הקניין הרוחני, שגם העלו על ישראל מחאת ממשלות זרות. מטבע הדברים, בשעה שסדרי העדיפויות הם בראש ובראשונה טיפול בפשיעה אלימה, יש קושי לעורר תשומת-לב לאכיפה בתחום הכלכלי. התיקים בחלקם הניכר הם מסובכים ומורכבים, ומחייבים השקעת משאבים גדולה, ולא אחת נמשך הדבר שנים, תוך תחום גדול של העבריינים. מודעות לכך הכרחית. דגש נוסף מושם בנושאי מקרקעי הציבור, שעוד רבה המלאכה באשר להם. עוד נותרה מלאכה רבה.

סוף דבר

כללם של דברים: התביעה הכללית היא שירות חיוני לציבור. היא חייבת דין וחשבון לציבור. אי-תלותה, תום-לבה ומקצועיותה הם נכס למדינת ישראל ביוכלה, נכס ציבורי ונכס משפטי. על אי-התלות, תום-הלב והמקצועיות יש לשמור. החובה בעניין זה היא הדדית; טיפוח תחושה בציבור כי הדברים מטופלים אך ורק באמות-המידה הללו הוא חיוני. מנהיגי הציבור, התקשורת ואחרים צריך שייתנו דעתם לסייע בכך. כרסום משתלח במעמד התביעה, מן הסוג שאנו עדים לו מדי פעם, פוגע, איננו הוגן ואיננו משרת את אינטרס הציבור, ויש להצטער על חוגים פוליטיים או ציבוריים אחרים המבקרים את התביעה ללא ידיעת העובדות. ואולם, יש גם צד שני למטבע; גם על התביעה הכללית מוטלת חובה. חובתה שלה היא לעשות מלאכתה לא רק ללא מורא וללא משוא פנים, אלא גם כך שהצדק ייראה. פירוש הדבר הוא קצב מהיר יותר בטיפול בתיקים, ובכך עוד רבה הדרך ונחוצה גם עזרה תקציבית ובכוח אדם. פירוש הדבר הוא גם תקשור טוב יותר עם הציבור, וגם בכך יש מקום לשיפור. ופירוש הדבר, מעל הכול, הוא להמשיך לפעול על-פי המצפון. לבדוק היטב, לזכור כי כבודו של אדם, לעתים כמעט טעם חייו, מונחים בכף; לזכור את דברי התנא הלל הזקן: "מאן דעלך שני, לחברך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה והשאר פירושה הוא, זיל גמור" ("מה שעליך שנוא, לחברך לא תעשה, זוהי כל התורה כולה, והשאר פירושה הוא, לך למד" (שבת ל"א, ע"א); ולזכור כי משרתי הציבור אנו, ומחובתנו לדאוג כי צעדים בתחום הפלילי יהיו לאמיתם, קרי במאמץ לגילוי האמת, למען "דין אמת לאמיתו" (שבת י', ע"א) – והיא בלבד.